

**MAINOS ES. MAINIES TU.
MAINĀS VISA PASAULE.**

Klimata pārmaiņas. Ko darīt?

TĪRAI LATVIJAI!

«Latvijas Zaļā josta» ir organizācija, kas ar dažādām aktivitātēm jau daudzus gadus rūpējas par tīru Latviju, atbildīgu uzņēmējdarbību tajā un videi draudzīgas apziņas veidošanu sabiedrībā, bet jo īpaši bērniem un jauniešiem.

Biedrības mērķis ir izglītēt un veidot sabiedrību tādu, kurā ikviens būtu atbildīgs un rūpētos par izlietotā iepakojuma, videi kaitīgo preču, elektroiekārtu savākšanu un pārstrādi, šķirotu atkritumus, izmestu tos tiem paredzētajās vietās, kā arī taupīgi un ar apdomu attiektos pret dabas resursiem kopumā.

«Latvijas Zaļā josta» aicina ikvienu taupīt dabas resursus un nepiesārņot vidi, pašiem atbalstīt videi draudzīgu dzīvesveidu un mudināt arī līdzcilvēkus dzīvot sadraudzībā ar sevi un dabu.

Izdevums tapis ar Klimata pārmaiņu finanšu instrumenta finansiālu atbalstu

© Biedrība «Latvijas Zaļā josta»

© Ilze Liepa, teksts

© Ilze Ramane, mākslinieciskais noformējums

Drukāts uz otrreiz pārstrādāta papīra

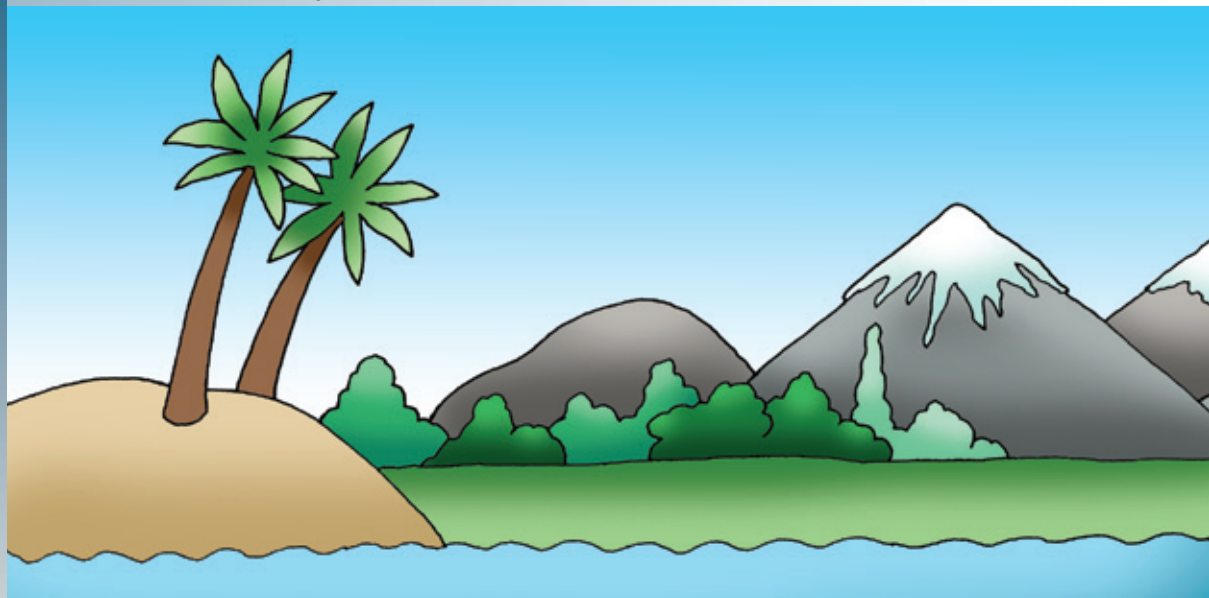
Vai esi pamanījis, ka pēdējā laikā ne tikai plašsaziņas līdzekļos, bet arī ikdienas sarunās cilvēki aizvien biežāk piemin tādus jēdzienus kā «klimata pārmaiņas», «globālā sasilšana»? Noteikti esi. Un tas nav bez iemesla.

Tu jau zini, ka planēta Zeme ir daudzus miljardus gadus veca un ka temperatūra uz tās ir bijusi gan augstāka, gan krietni zemāka nekā šobrīd. Tātad klimats jeb laikapstākļi šeit ir bijuši gan siltāki, gan pavisam vēsi. Taču ātrums, ar kādu Zemi sargājošā atmosfēra sasilst tagad, ir vēl nebijis. Un pirmo reizi planētas vēsturē tieši cilvēks, nevis pati daba, ir šo pārmaiņu galvenais cēlonis. Klimata pārmaiņas ir tik straujas, ka jau tagad apsteidz laiku, kāds nepieciešams sugām un visai pasaules ekosistēmai, arī cilvēkam, lai spētu veiksmīgi tām pielāgoties. Ja mēs, cilvēki, neko nedarīsim, lai šo situāciju kardināli mainītu, globālās sasilstāšanas sekas mainīs mūsu ierasto pasauli un liks atteikties no dzīvesveida, pie kāda esam pieraduši. Tāpēc ir pēdējais brīdis ikvienam – arī tev! – rīkoties atbildīgi, lai apturētu klimata pārmaiņas un mazinātu to sekas.

«Zaļā josta», kas jau krietnu laiku rūpējas par klimatom draudzīgu saimniekošanu Latvijā, sagatavojusi šo padomu grāmatiņu – ceļvedi, lai arī tu pavisam vienkārši varētu piedalīties klimata pārmaiņu samazināšanā un veidotu šo pasauli labāku, tīrāku un skaistāku gan savā ikdienā, gan pastāstot šos faktus citiem.

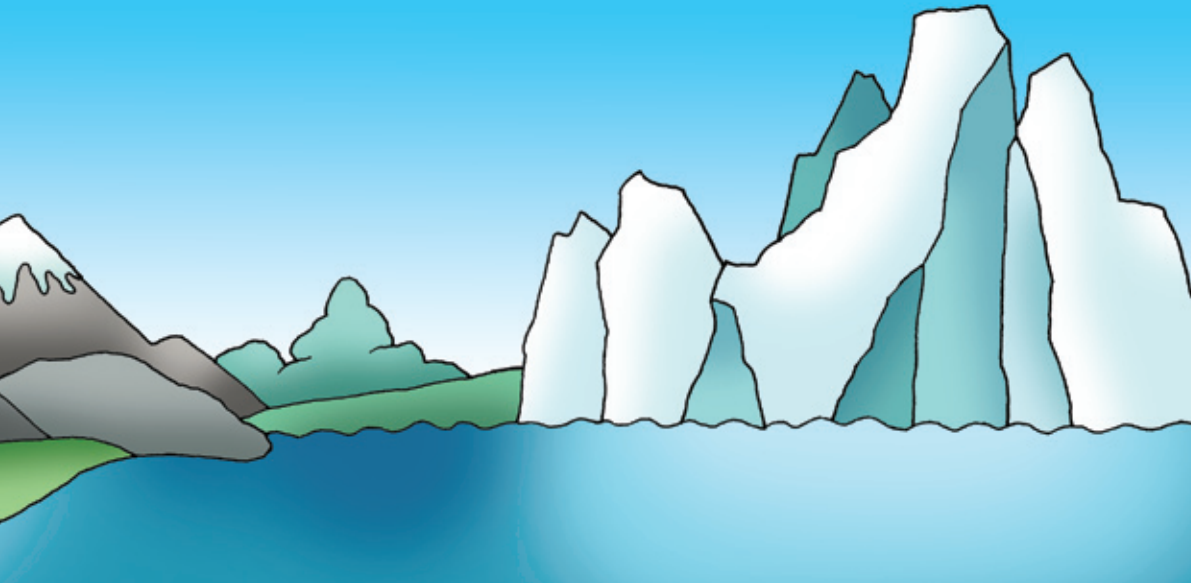
KLIMATA PĀRMAIŅAS

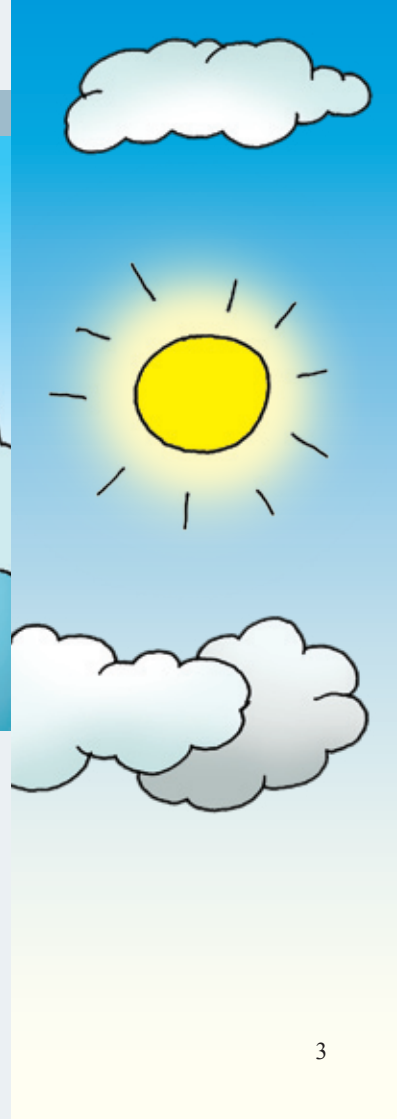
Klimata pārmaiņas ir process, ko izraisa aizvien pieaugošais ogļskābās gāzes (CO_2) un citu piesārņojošo gāzu līmenis atmosfērā. Šīs gāzes aiztur saules siltumu Zemes atmosfērā, kā rezultātā Zeme to neatstaro un notiek atmosfēras sasilšana. Ja siltumnīcas efektu izraisošās gāzes nokļūst atmosfērā, tās tur paliek vairākus gadus. Tā kā šo gāzu koncentrācija atmosfērā turpina pieaug, planētas temperatūra aizvien vairāk paaugstinās.

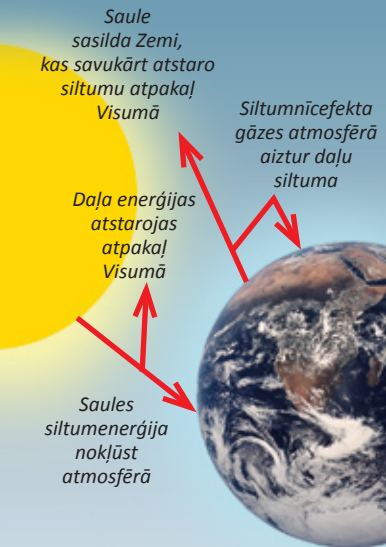
Pagājušajā gadsimtā vidējā temperatūra pasaulē pieaugusi par $0,6^\circ\text{C}$. Klimata eksperti prognozē, ka, nenovēršot iemeslus, kas izraisa klimata sasilšanu, 2100. gadā vidējā

KLIMATA PĀRMAIŅAS

temperatūra pasaulē būs par 1,4°C līdz 5,8°C augstāka nekā patlaban. Zinātnieki secinājuši, ka, lai apturētu aizvien straujākās klimata pārmaiņas un to izraisītās sekas, pasaules vidējās temperatūras pieaugums nedrīkst pārsniegt 2°C virs līmeņa, kāds bija pirms rūpniecības laikmeta. Tev šie skaitļi varbūt šķiet nenozīmīgi, taču atceries, kāds liktenis piemeklēja dinosauros... Pēdējā ledus laikmetā, kas beidzās pirms 11 500 gadiem, vidējā temperatūra pasaulē bija tikai par 5°C zemāka nekā mūsdienās, tomēr lielu daļu Eiropas klāja ledus. Tātad arī tikai daži grādi mūsu klimatam nozīmē ļoti daudz!

Atmosfēra ir kā caurspīdīgs Zemes aizsargslānis. Tā ielaiž saules gaismu un saglabā siltumu. Ja nebūtu atmosfēras, saules siltums atstarotos no Zemes virsmas un uzreiz pazustu atpakaļ Visumā.

Temperatūra uz Zemes tad būtu par aptuveni 30°C zemāka un iestātos sasalums. Atmosfēru var salīdzināt ar siltumnīcas sienām, tāpēc tiek lietots jēdziens «siltumnīcefekts».

SILTUMNĪCEFEKTS

Globālās sasilšanas procesiem ir gan dabiski, gan cilvēka radīti cēloņi. Pie dabiskajiem cēloņiem pieder daļējas saules starojuma izmaiņas, vulkānu izvirdumu radītie putekļu mākoņi, kas kosmosā atstaro atpakaļ saules siltumu, kā arī pašas klimata sistēmas dabiskās svārstības. Taču ar dabiskiem cēloņiem skaidrojama vien neliela daļa pārmaiņu. Klimata pētnieki ir pierādījuši, ka kopš industriālās revolūcijas 18. gadsimtā tieši cilvēka rīcība ir galvenais cēlonis siltumu uzkrājošo siltumnīcefekta gāzu pieaugošajai koncentrācijai atmosfērā.

Šobrīd strauji pieaug siltumnīcefektu izraisošo gāzu koncentrācija atmosfērā – tā ir augstākā pēdējo 420 tūkstošu gadu laikā. Pastiprinoties siltumnīcefektam, uz Zemes paaugstinās temperatūra, bet, paaugstinoties temperatūrai, mainās klimats, izraisot sekas, ko jau tagad varam novērot: tādas dabas katastrofas kā vētras, orkāni un plūdi kļūst arvien biežākas, savukārt citviet pasaulē valda ilgstoši sausuma un karstuma periodi.

Siltumnīcefektu izraisošās gāzes

oglekļa dioksīds (CO ₂)	ogļu, naftas un gāzes dedzināšana enerģijai, transportam un siltumam
slāpekļa oksīds (N ₂ O) metāns (CH ₄)	atkritumu izgāztuves, lauksaimniecība un lopī
fluorogļūdeņraži (HFC) perfluorogļūdeņraži (PFC) sēra heksafluorīds (SF ₆)	izmanto ledusskapjos, gaisa kondicionētājos un pat apavos

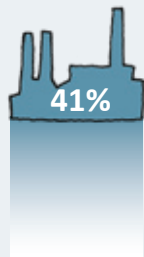
KLIMATA PĀRMAIŅAS

Galvenie cilvēka radīto siltumnīcefektu izraisošo gāzu avoti:

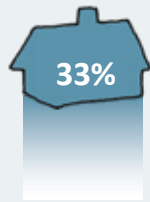
- ✓ fosilās degvielas sadedzināšana elektrības ražošanai, transportā, rūpniecībā un māsaimniecībās;
- ✓ intensīvā lauksaimniecība un zemes lietošanas pārmaiņas, piemēram, atmežošana;
- ✓ atkritumu apglabāšana zemē;
- ✓ rūpniecisko fluorēto gāzu lietošana.

Lielais trijnieks

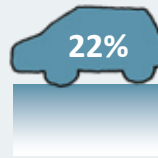
Lielāko daļu CO₂ izmešu rada trīs cilvēka saimnieciskās darbības jomas, proti, transports, māsaimniecība un rūpniecība. Salīdzinājumam: lauksaimniecība rada tikai 4% no visa izmešu apjoma.

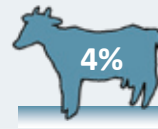
Rūpniecība

Māsaimniecības

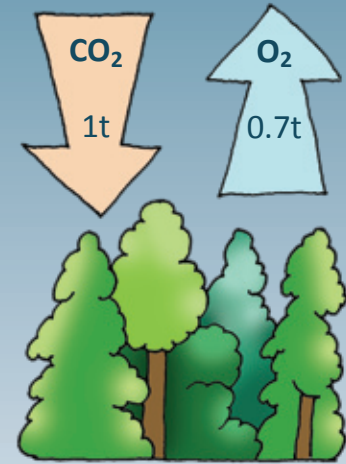

Transports

Lauksaimniecība

Koku augšanas
fotosintēzes efekts

Sargā mežus! Augoši koki absorbē lielu daļu visas planētas ogļskābās gāzes emisiju un izdala skābekli. Ne velti mežus dēvē par planētas plaušām. Taču patlaban mežu platības strauji sarūk. Pēdējos 40 gados ir izzudusi vairāk nekā puse planētas pirmatnīgo mežu. Ik sekundi pasaulē tiek nocirstas mežu platības vairāku lielu futbola laukumu izmērā.

KLIMATA PĀRMAIŅAS UN TO SEKAS

Klimata pārmaiņas ietekmē visu pasauli. Ilgtermiņā šīs tendences sekas var būt katastrofālas, piemēram, strauja jūras līmeņa celšanās un plūdi, spēcīgas vētras un orkāni, kā arī pārtikas un ūdens trūkums dažās pasaules daļās.

Ledus kušana

Ledus kušana, iespējams, ir visuzskatāmākais globālās sasilšanas rezultāts. Arktiskā ledus platības pie Ziemeļpola pēdējo desmitgažu laikā ir samazinājušās par 10%, un ledus biežums virs ūdens ir sarucis par aptuveni 40%. Zemeslodes otrā pusē ledus kārtā, kas klāj Antarktīdas kontinentu, vietām kļuvusi nestabila.

Sarūkoši šļūdoņi

Daudzu kalnu ledāji ir izzuduši pavisam. Ļoti iespējams, ka līdz 2050. gadam būs izzuduši arī 75% Šveices Alpu ledāju.

Aizvien augstāks jūras līmenis

Ledus kušanas dēļ jūras līmenis ceļas, un tas var izraisīt piekrastes zemieņu applūšanu un mājokļu iznīcināšanu. Pēdējās simtgades laikā jūras līmenis ir pakāpies par 20 cm, un paredzams, ka nākotnē tas celsies vēl straujāk. Jūra applūdinās zemās salas un piekrastes teritorijas. Eiropā apdraudēti ir aptuveni 70 miljoni piekrastes teritoriju iedzīvotāju. Jūras līmeņa

Ar ledu klāto platību sarukšana nopietni apdraud balto lāču izdzīvošanu nākotnē.

KLIMATA PĀRMAIŅAS UN TO SEKAS

celšanās sekas jutīs arī tālāk no piekrastes mītošie – jūras ūdens iekļūs lauksaimniecības augsnēs un dzeramā ūdens avotos.

Ekstremāli laika apstākļi

Pēdējās desmitgades laikā pasaulē noticis trīsreiz vairāk ar laika apstākļiem saistītu dabas katastrofu, piemēram, karstuma viļņi, plūdi, sausums un mežu ugunsgrēki, nekā pagājušā gadsimta 60. gados. Šādi ekstremāli postījumi rada lielus humanitārus un ekonomiskus zaudējumus. Jau no 2070. gada katru otro vasaru Eiropu varētu sasniegt tādi karstuma viļņi, kādus pieredzējām 2003. gadā, kad svelmes dēļ mira 20 tūkstoši eiropiešu, izdega lielas mežu platības Dienvidēiropā un lauksaimniecības nozare cieta vairāk nekā 10 miljardu eiro zaudējumus.

Apdraudējums dabai

Pašlaik augu un dzīvnieku sugas izzūd 100 vai pat 1000 reižu straujāk nekā jebkad agrāk. Klimata pārmaiņu ietekmē līdz 2050. gadam varētu izmirt trešā daļa pašlaik uz Zemes mītošo sugu. Īpaši apdraudēti ir aukstumu mīloši zīdītāji un putni, piemēram, polārlāči, roņi, valzirgi un pingvīni.

Pieaugšs reģionālie konflikti

Ilgtermiņā klimata pārmaiņu izraisītās sekas var veicināt reģionālos konfliktus, badu un bēgļu straumes, jo trūks pārtikas, ūdens un energoresursu.

TU VARI!

Rūpes par savu mājvietu, par Zemi, ir ikviena cilvēka pienākums. Un, tā kā klimata pārmaiņu sekas skars mūs visus, tā ir visu planētas iedzīvotāju, arī tava, problēma, un mēs katrs esam daļiņa no to risinājuma. Pat nelielas izmaiņas tavos un tavas ģimenes paradumos un ikdienas rīcībā var palīdzēt mazināt siltumnīcefektu izraisošo gāzu emisijas. Turklāt saudzēt klimatu bieži vien nozīmē arī ietaupīt naudu, nemazinot dzīves kvalitāti.

Tālāk varēsi izlasīt praktiskus padomus, kā, mainot dažus ikdienas ieradumus, vari uzlabot visas planētas veselību. Tie būs ne tikai praktiski ieteikumi, ko lietas labā vari darīt pats, bet arī noderīga informācija taviem vecākiem, vecvecākiem un arī citiem pieaugušajiem, lai kopā ar ģimeni vai skolotāju to realizētu ikdienā.

Zudumi mājsaimniecībā

Mājsaimniecības ierīces mēnesī «aprij» simtiem litru ūdens. Tāpēc lieto tās pēc iespējas retāk.

Veļas mazgājamā mašīna

83 l katru reizi

Vanna

68 l katru reizi

Trauku mazgājamā mašīna

42 l katru reizi

Tualete

8 l katru reizi

ŪDENS

Ūdens ir viens no svarīgākajiem dzīvības elementiem gan cilvēka, gan visas mūsu planētas eksistencei; tas ir jātaupa un jāsaudzē, jo tikai 2,5% no visa ūdens daudzuma uz Zemes ir saldūdens. No tā vairāk nekā divas trešdaļas saldūdens apjoma ir sasalušā veidā – glečeri,

Tu vari:

Vārot ūdeni elektriskajā tējkannā, ielej to tikai tik daudz, cik izmantosi. Ja karstais ūdens tomēr paliek pāri, atlikumu ielej termosā – tā bez liekas elektrības tērēšanas varēsi pagatavot arī nākamo dzēriena krūzi. Ja visi eiropieši uzvārtu tikai tik daudz ūdens, cik nepieciešams, tā izvairoties no vesela litra nevajadzīgi uzvārīta ūdens dienā, ar ietaupīto elektroenerģiju varētu apgaismot trešdaļu ielu visā Eiropā.

Mazgā dārzeņus un augļus traukā, nevis tekošā ūdenī. Tā ietaupīsi ūdeni. Vēl vairāk to ietaupīsi, ja ar šo ūdeni aplaistīsi istabas augus.

Ietaupi karsto ūdeni, mazgājoties dušā, nevis vannā. Mazgājoties dušā, tu patērē

četras reizes mazāk ūdens un enerģijas. Lai taupītu vēl vairāk, neizmanto spēcīgas plūsmas dušas klausuli. Aizgriez krānu, kamēr ziepējies.

Aizgriez krānu. Aizgriežot ūdens krānu, piemēram, tīrot zobus vai mazgājot rokas (vai zināji, ka rokas jāziepē vismaz 20 sekundes?), katru dienu ietaupīsi vairākus litrus ūdens. Arī pilošs krāns mēnesī spēj patērēt tik daudz ūdens, ka ar to varētu piepildīt vannu.

Pārbaudi tualetes poda skalojamo kastī, vai tai nav noplūdes. Pat 10 pīles minūtē līdzvērtīgas 40 litriem ūdens nedēļā. Lieto ūdeni ekonomējošās tualetes poda skalojamās kastes divpogu režīmu – lielākam un mazākam ūdens daudzumam.

Vāc lietus ūdeni puķu laistīšanai.

polārie ledāji un sniegi. Pārējais nesasalušais saldūdens galvenokārt atrodas pazemē, un tikai neliela daļa saldūdens – upēs, ezeros un gaisā. Ūdens attīrīšanai cilvēku vajadzībām tiek patērēts ļoti daudz enerģijas un resursu.

Pastāsti citiem, ka:

Pērkot ūdens boileru, rūpīgi jāpārdomā tā ietilpība, lai netērētu enerģiju lieka ūdens sildīšanai, savukārt trauku mazgāšanai var izvēlēties caurplūdes sildītāju, kas silda ūdeni tikai laikā, kad to lieto.

Reizi gadā jāpārbauda ūdens boileri, lai noteiktu, vai tas netērē pārāk daudz elektroenerģijas. Reizi 15 gados vēlams to nomainīt, lai izmantotu savā labā tehnoloģiju attīstību, kas padara jaunus boilerus energoefektīvākus.

Jāpārbauda, vai ūdens nav pārāk karsts.

Gan boilerā, gan centrālā apkures katla termostatam nav jāpārsniedz 60°C temperatūra. Tas ir ļoti svarīgi, jo 70% no mājsaimniecībās izlietotās enerģijas ES tiek patērēta mājokļu apkurei un vēl 14% – ūdens sildīšanai.

Dārzu vēlams laistīt vēlu vakarā vai agri no rīta. Diennakts vēsajās stundās ūdens mazāk iztvaiko, tāpēc augi spēs uzsūkt lielāku ūdens daudzumu, pirms tas iztvaiko.

Mauriņu nevajag pļaut bieži. Mauriņš ir ne tikai mājvieta veselai mikropasaulei. Ļaujot tam paaugties garākam, tiek taupīts arī ūdens, proti, garākai zālei ir dziļākas saknes, turklāt tā met ēnu uz augsni, tā ilgāk saglabājot valgmi.

ELEKTROENERĢIJA UN ELEKTROIERĪCES

Speciālisti aprēķinājuši, ka ar patlaban pieejamo fosilā kurināmā – naftas un gāzes – apjomu varētu pietikt aptuveni 50 gadiem, tāpēc arvien lielāka uzmanība jāpievērš atjaunojamās un videi nekaitīgās enerģijas (vējš, saule, viļņi, biomasa u.c.) ražošanai. Mājsaimniecības savām vajadzībām izlieto 30% no kopējā elektroenerģijas patēriņa ES. Mūsu visu interesēs ir taupīt elektroenerģiju jau tagad un tūlīt.

Tu vari:

Izslēdz gaismu, kad tā nav vajadzīga. Pēc iespējas vairāk izmanto diennakts gaišās stundas, agrāk mosties un agrāk ej gulēt.

Neatstāj televizoru, datoru, mūzikas centru u.c. iekārtas gaidīšanas režīmā. Televizors, ko tu ieslēdz 3 stundas diennaktī (vidējais laiks, ko eiropieši pavada, skatoties televīziju) un pārējo laiku atstāj gaidīšanas režīmā, izlieto aptuveni 45% no kopējā elektroenerģijas patēriņa.

Neatstāj elektroierīces ieslēgtas kontaktligzdā, piemēram, mobilā telefona lādētāju, veļasmašīnu u.c., kad tās nelieto. Šādi, pavisam nemanot, tiek izšķiests daudz vairāk elektroenerģijas, nekā tās darbinot.

Saslēdz vairākas elektroierīces vienā daudzrozešu sadalītājā. Kad ierīces neizmanto, izslēdz sadalītāju un ietaupi, samazinot elektrības patēriņu par 10% (aptuveni 200 000 W gadā).

Izmanto gaismas diožu kabatas lukturīti. Tā kalpošanas laiks ir gandrīz 100 000 stundu, kas nozīmē, ka jaunu lukturīti varēsi nepirkt desmitiem gadu, tā neradot liekus atkritumus un piesārņojumu.

ELEKTROENERĢIJA UN ELEKTROIERĪCES

Pastāsti citiem, ka:

Jāatbalsta zaļā elektroenerģija. Visa pasaule arvien aktīvāk meklē veidus, kā saražot siltumu un elektroenerģiju no atjaunojamiem dabas resursiem – vēja, saules, ģeotermālā jeb Zemes dzīļu siltuma, biomasas un pat viļņiem un paūsma-bēguma procesiem jūrā. Šobrīd tikai 14% elektrības Eiropā iegūst no klimatam draudzīgiem atjaunojamās enerģijas avotiem! Bet pieprasījums rada piedāvājumu! Varbūt ir vērts apdomāt iespēju uz mājas jumta uzstādīt saules kolektoru vai sabiedriskajā apspriešanā atbalstīt, piemēram, vēja parka izveidi.

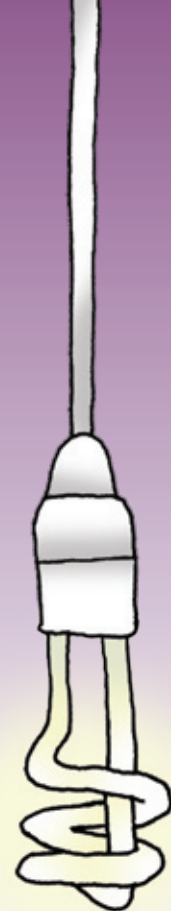
Pērkot jaunu elektroierīci, jāizvēlas prece ar «A» klases elektropatēriņu. Obligātais Eiropas energoefektivitātes marķējuma apzīmējums «A» liecina, ka iekārta ir

īpaši energoefektīva. Taču visizdevīgākais pirkums ir tas, ko tu nenopērc, tāpēc iesākumā jāpārdomā, vai šī ierīce vispār ir nepieciešama.

Jācenšas iegādāties elektropreces, kas nav toksiskas! Nereti elektroierīces satur bīstamas ķīmiskas vielas, kas nodara būtisku kaitējumu videi, ja ierīce tiek izmesta kopējos sadzīves atkritumos vai, vēl trakāk, kaut kur mežā.

Enerģiju taupošās spuldzes ir ekonomiski izdevīgas. Šo spuldžu kalpošanas laiks ir ne tikai līdz 10 reizi ilgāks nekā parastajām spuldzēm, bet arī to kalpošanas laikā katra no tām palīdz samazināt izdevumus pat par vairākiem desmitiem latu un novērst 400 kg CO₂ emisiju. Pēc izlietošanas spuldze obligāti jānodod pārstrādei, lai vidē nenokļūst dzīvsudrabs un citas kaitīgas ķīmiskas vielas.

Gludinot visas drēbes uzreiz, nevis pa vienai ik pēc laiciņa, ietaupīsi elektrību, kas tiek patērēta, lai ikreiz uzkarsetu gludekli.

DATORS

Tu vari:

Drukā mazāk. Izvērtē, vai ziņa no e-pasta vai kāds cits dokuments patiešām ir jādrukā. Ja drukā, centies apdrukāt lapas abas puses, izmantot no vienas puses jau apdrukātu papīra lapu vai izdrukas otru pusi vēlāk izmantot melnrakstiem.

Saudzē resursus – vāc un nodod pārstrādei makulatūru. Katra otrreizējai izmantošanai nodota un pārstrādāta papīra tonna no nociršanas izglābj 17 kokus. Pievieno e-pasta parakstam teikumu, kas popularizētu ideju sargāt dabu, piemēram: «Esi saudzīgs pret planētu un izdrukā šo e-pasta ziņojumu tikai tad, ja tas nepieciešams.»

Pastāsti citiem, ka:

Datora veco (CRT) monitoru vēlams nomainīt pret energoefektīvāko šķidro kristālu monitoru (LCD). Ja datoru lieto līdz astoņām stundām dienā, gadā var ietaupīt pat 100 000 W elektrības.

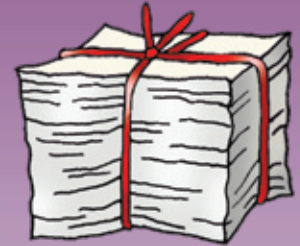
Dators jāizslēdz, kad dodas no tā prom uz ilgāku laiku. Tādā veidā ikdienas elektrības patēriņu var samazināt pat par 20%.

legādājoties jaunu kopētāju, vēlams izvēlēties tādu modeli, kas ļauj apdrukāt papīra abas puses. Tā varēs ietaupīt enerģiju uz jauna papīra ražošanas rēķina.

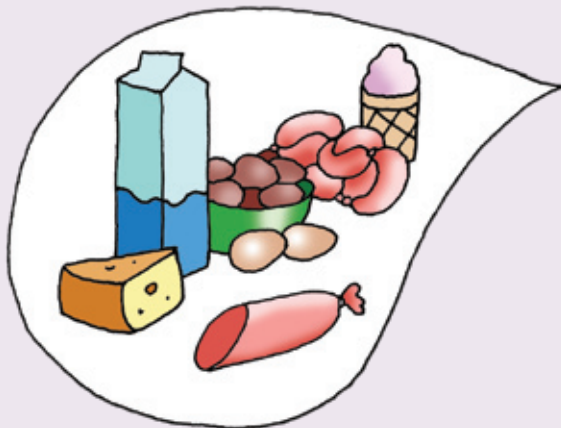
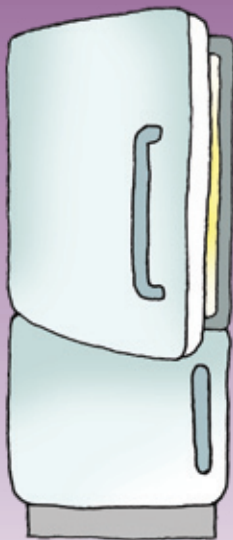
Arhivējiet fotogrāfijas. Tā vietā, lai izdrukātu digitālās fotogrāfijas, tās var arhivēt datorā un dalīties ar tām elektroniski.

Rēķinus var apmaksāt elektroniski. Tā tiks ietaupīts ne tikai papīrs, bet arī samazināti transporta radītie izmeši, kas rastos, pārvadājot drukātos rēķinus.

Atsakoties no nevajadzīgiem reklāmas materiāliem, ik gadu iespējams izglābt daudz koku un ietaupīt daudz ūdens. No drukātas reklāmas vari atteikties, izņemot savu vārdu no adresātu saraksta, nosūtot atteikuma e-pastu, atzīmējot lodziņu veidlapā u.c. veidos. Vari pastkastei pielikt zīmīti ar uzrakstu: «Lūdzu, nemest reklāmas materiālus!»

LEDUSSKAPIS

Tu vari:

Lieki nevirini ledusskapi un neturi to ilgi vajā, lai vēsais gaiss bez vajadzības neaizplūst. Ledusskapja saturs nav kino – izdomā jau laikus, ko ēdīsi, un to arī veikli paņem.

Neliec ledusskapī vēl siltu ēdienu. Tā tu ietaupīsi enerģiju, ko ledusskapis patērētu tā dzesēšanai.

Ievieto ledusskapī un saldētavā termometru, lai noteiktu temperatūru! Vēlamā temperatūra ledusskapī ir 1–4°C, bet saldētavā -18°C. Pat par vienu grādu zemāka temperatūra nepaīdzina pārtikas uzglabāšanas laiku, bet palielina enerģijas patēriņu par 5%.

Pastāsti citiem, ka:

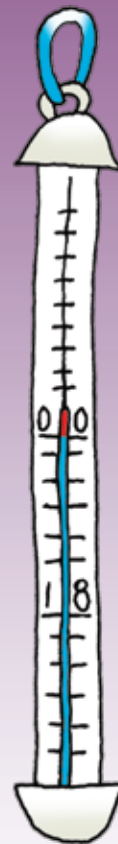
Ledusskapis un saldētava jānovieto pēc iespējas tālāk no dažādiem siltuma avotiem. Novietojot tos blakus, piemēram, plītij, boilerim vai centrāl apkures radiatoriem, rodas daudz lielāks enerģijas patēriņš nekā tad, ja tie stāv atsevišķi.

Ik pa laikam jānotīra apputējušās spirāles ledusskapja aizmugurē, lai veicinātu siltuma izkliedi un paaugstinātu ledusskapja energoefektivitāti. Putekļainu spirāļu dēļ ledusskapis var patērēt pat par 30% vairāk elektrības.

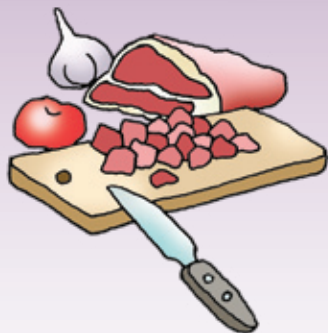
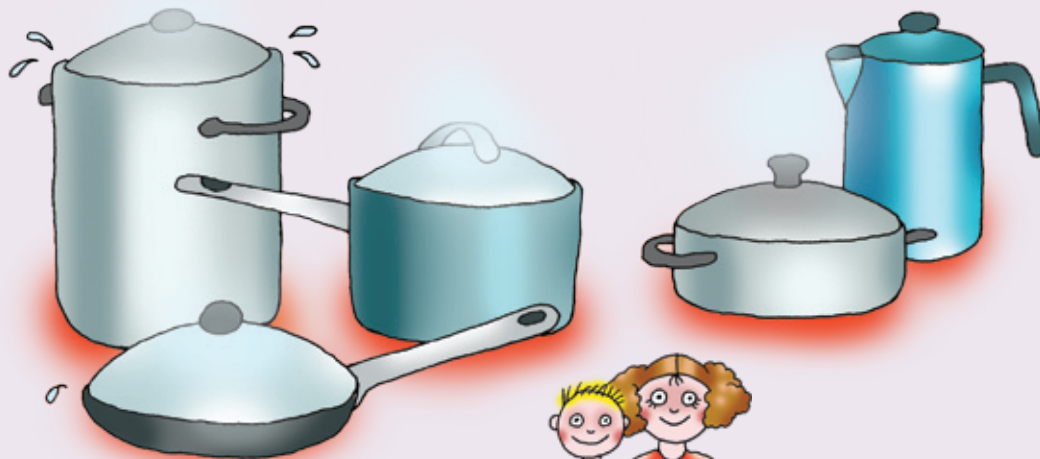
Pilnas saldētavas atdzesēšanai nepieciešams mazāk enerģijas nekā tukšas saldētavas atdzesēšanai. Ja saldētava nav pilna, tajā var ievietot ar ūdeni pildītas plastikāta pudeles vai pat vecus laikrakstus. Labs ieteikums ir saldētavā uzglabāt, piemēram, miltu produktus – tādējādi tie ne tikai aizpildīs brīvo telpu, bet arī tiks pasargāti no dažādiem kukaiņiem.

Regulāri jāatkausē ledusskapis un saldētava, kam nav automātiskā atkausēšanas režīma.

Sasaldētu pārtiku var atkausēt, to jau iepriekšējā vakarā izņemot no saldētavas. Atstājot to uz galda vai ieliekot vienkārši ledusskapī, nevis atsaldēšanai izmantojot mikroviļņu krāsni, tiek būtiski ietaupīta elektrība.

PLĪTS

Pastāsti citiem, ka:

Izslēdzot elektrisko plīti vai cepeškrāsni dažas minūtes pirms ēdiena ir gatavs, var ietaupīt elektroenerģiju. Atlikušais karstums pats pabeigs maltītes gatavošanu.

Tu vari:

Gatavojot ēdienu, uzliec katlam vai pannai vāku. Tā tu ietaupīsi lielu daļu enerģijas, kas nepieciešama ēdiena pagatavošanai.

Lai ietaupītu enerģiju, gatavojot ēdienu, pārtiku var sagriezt mazākos gabaliņos, jo tādējādi samazināsies tās pagatavošanas laiks.

VEĻAS UN TRAUKU MAZGĀJAMĀ MAŠĪNA

Tu vari:

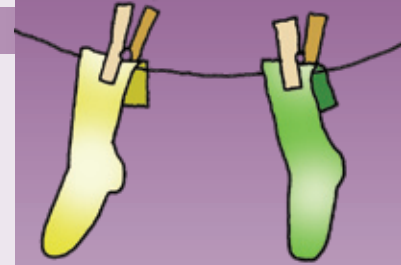
Izmazgā savas zeķes un veļu pats – ar rokām. Tas ir visekoloģiskākais un zaļākais drēbju mazgāšanas veids, turklāt nerada CO₂ izmešus, kas rodas lietojot elektrisko veļas mazgājamo mašīnu.

Pastāsti citiem, ka:

Labākais veids, kā taupīt ūdeni un elektroenerģiju, mazgājot veļu vai traukus, ir mazgāt to retāk. Gan veļas, gan trauku mazgājamo mašīnu vēlams darbināt tikai tad, kad tā ir pilna. Jāizvēlas optimālā mazgāšanas temperatūra – aptuveni 40°C, ja vien nav vajadzīga dezinfekcija. Mūsdienās mazgāšanas līdzekļi ir tik efektīvi, ka izmazgā apģērbus un traukus arī zemākas temperatūras ūdenī.

Veļas mazgāšanā neizmantojot priekšmazgāšanas ciklu un žāvēšanu, tiek būtiski ietaupīta elektroenerģija. Katrs priekšmazgāšanas cikls patērē 15% enerģijas, bet katrs žāvēšanas cikls rada vairāk nekā 3 kg CO₂ emisijas. Apģērbu dabiskā žāvēšana ir pats labākais veids, lai drēbes kalpotu ilgāk, turklāt nepieciešamā enerģija ir bez maksas un bez piesārņojuma!

TEMPERATŪRA TESPĀS

Uzlabojot ēkas siltumizolāciju, iespējams ietaupīt nozīmīgu apjomu enerģijas, kuras ražošanai tiek izmantoti tādi kurināmie kā naftas produkti, gāze, ogles, kokmateriāli. Dedzīnot šos kurināmos, gaisā izdalās ogļskābā gāze un tiek veicinātas klimata pārmaiņas.

Tu vari:

Velc sezonai piemērotu apģērbu arī tad, kad esi telpās. Kā zināms, nav sliktu laikapstākļu, ir tikai nepiemērots apģērbs. Izvēloties atbilstošu apģērbu, telpas nebūs papildus jādzesē vai jāsilīda.

Neļauj siltumam aizplūst no mājas. Vēdinot māju, atver logu līdz galam uz dažām minūtēm, nevis ļauj siltumam aizplūst ilgstoši. Ja vēsā laikā atstāsi logu nedaudz pavērtu visu dienu, tad, lai atjaunotu nepieciešamo siltumu, radīsi lieku noslodzi apkures sistēmai un vairosi CO₂ izmešus.

Pastāsti citiem, ka:

Jāsiltina māja. Pareiza ēkas siltumizolācija ir efektīvākais veids, kā samazināt CO₂ emisiju un ietaupīt enerģiju ilgākā laika posmā. Siltuma zudums caur sienām, jumtu un grīdu parasti ir vairāk nekā 50% no kopējā siltuma zuduma telpās.

Telpas nevajag pārkurināt. Samazinot temperatūru tikai par 1°C, var ietaupīt pat 5–10% no mājtsaimniecības elektrības rēķina un novērst CO₂ emisiju līdz pat 300 kg uz vienu mājtsaimniecību gadā.

Regulējot siltumu ar termostatu, var būtiski samazināt mājokļa apkurei patērētās enerģijas daudzumu. Pazeminot temperatūru naktī vai tad, kad neviena nav mājās, var samazināt ietekmi uz vidi un apkures rēķinu par 7–15%.

Siltumu var vairot, to atstarojot. Uz sienas aiz centrālāpkures radiatoriem pielīmējot siltumizolācijas plāksnes ar folijas pārklājumu vai vienkārši foliju, telpās atstarosies siltums un būs jāpatērē mazāk enerģijas telpu apsildīšanai.

Vecie viena stikla logi jānomaina pret logiem ar dubultstiklu. Tas ir ilgtermiņa ieguldījums, kas atmaksāsies pavisam drīz.

Gaisa kondicionētāji ir īsti enerģijas rīvēji. Lai dzesētu telpas, saprātīgāk ir lietot ventilatoru. Istabas gaisa kondicionētājs darbojas vidēji ar 1000 W jaudu, radot aptuveni 650 g CO₂ emisijas stundā.

ATKRITUMI

Lielākā daļa sadzīves atkritumu nonāk atkritumu poligonos. Atkritumiem pūstot, atmosfērā izdalās ne tikai CO₂ un metāns, bet arī tiek piesārņots gruntsūdens un augsne. Tāpēc ir jācenšas radīt pēc iespējas mazāk atkritumu, bet esošie pareizi jāapsaimnieko. Vienkāršākais veids, kā to darīt, ir atkritumus šķirot un pēc tam pārstrādāt.

Tu vari:

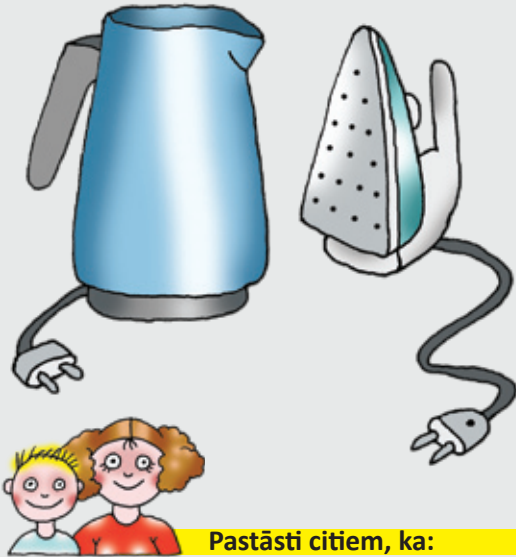
Neizmanto plastmasas maisiņus. Tev tie noderēs vien dažas minūtes, bet vidē tie saglabāsies vēl 15, daži pat 1000 gadu. Plastikāta maisiņa vietā iegādājies vai uzšuj pats stilīgu, oriģinālu daudzreiz izmantojamu kokvilnas maisiņu.

Saglabā un pārlasi vecos žurnālus un komiksus vai iedod tos draugiem.

Pērc preces, kuras nav iesaiņotas vairākos iepakojumos, piemēram, sveramos, nevis krāšņās kārbās iepakotos cepumus un konfektes. Tā tu samazināsi atkritumu kalnus un nelietderīgu enerģijas patēriņu, kas izmantots iepakojuma saražošanai.

Samazini atkritumus. Prece, ko tu pērc, ikvienā no tās dzīves posmiem (ražošana, iesaiņošana, izplatīšana utt.) rada siltumnīcefektu izraisošo gāzu emisijas. Ņemot līdzi pusdienas uz skolu vai ekskursijā, liec tās atkārtoti izmantojamā, nevis vienreizlietojamā kārbā. Tā tu ietaupīsi enerģiju, kas nepieciešama jaunas kārbas izgatavošanai.

ATKRITUMI

Pastāsti citiem, ka:

Nolietotas elektropreces jāizmet apdomīgi. Tās jānogādā tuvākajā specializētajā savākšanas punktā vai jānodod atpakaļ tirdzniecības vietā, lai pēc tam tās varētu nodot pienācīgai pārstrādei vai utilizācijai, jo elektroniskajās un elektriskajās ierīcēs ir daudz toksisku vielu.

Ir svarīgi pareizi pārstrādāt vai kompostēt organiskos atkrītumus. Sadaloties bioloģiski sairstošiem atkrītumiem, izdalās metāns. Organiskos atkrītumus pārstrādājot vai kompostējot (ja ir dārzs), iespējams mazināt šo problēmu!

Taupīt enerģiju un dabas resursus var, nododot, piemēram, nevajadzīgo apģērbu labdarības organizācijām, kur tas sāks jaunu dzīvi kā lietots apģērbs vai tiks sagriezts un pārstrādāts par izejvielu jauniem tekstilizstrādājumiem un iepakojumam.

Iegādājoties preces ar ekomarķējumu, tiek saudzēta vide. Ekomarķējums apzīmē augstāku vides aizsardzības kvalitāti, un tas tiek piešķirts videi drošām precēm un pakalpojumiem.

EKO zīme «Zaļā josta» tiek piešķirta uzņēmumiem, kuri pievienojušies izlietotā iepakojuma vai videi kaitīgo preču brīvprātīgās apsaimniekošanas programmai un tādejādi rūpējas par to savākšanu, šķirošanu un pārstrādi otrreizējās izejvielās.

Latvijas
Ekoprodukts

Ekopuķīte

ES bioloģiskās
lauksaimniecības
marķējums

Ziemeļu gulbis

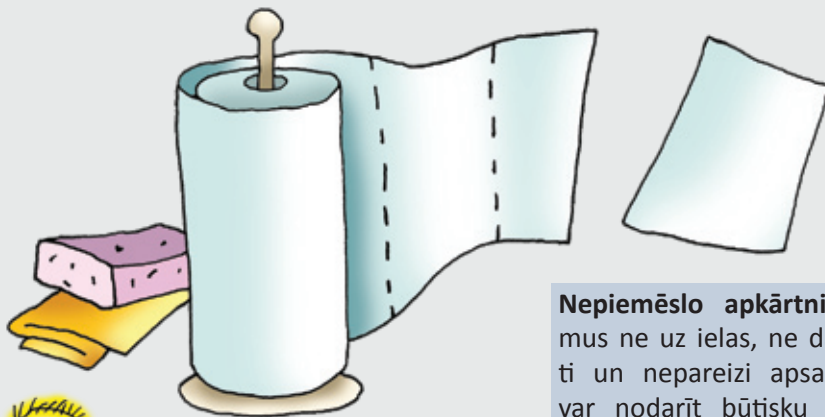
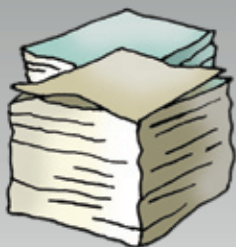
Zaļā josta

Zilais eņģelis

FSC
(Forest
Stewardship
Council)

ATKRITUMI

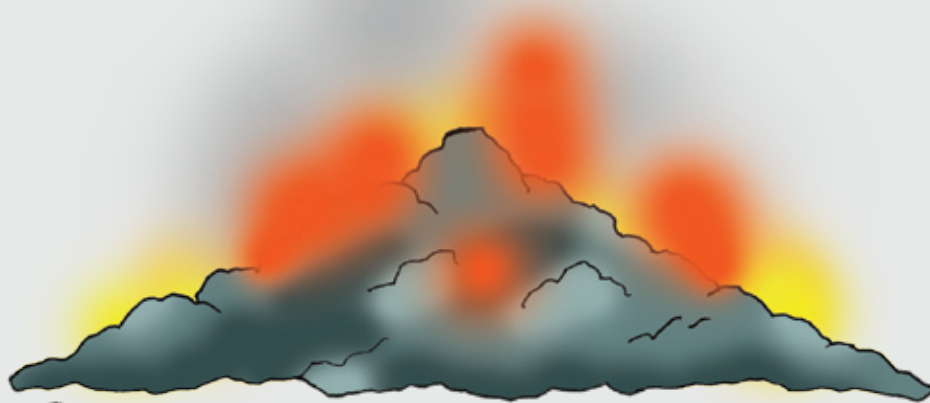

Tu vari:

Lieto taupīgāk papīra dvieļus. Izlijušu šķidrumu ar sūkli vai lupatu vari saslaucīt daudz labāk nekā ar papīra dvieļiem. Atsakoties no papīra dvieļiem, tu ne tikai samazināsi atkritumu daudzumu, bet arī palīdzēsi kokiem. Ja tomēr lieto papīra dvieļus, izvēlies tādus, kas ražoti no otrreiz pārstrādāta, nevis balināta papīra, nav sasmaržināti un ar krāsainām aprukām.

Nepiemēso apkārtni. Neizmet atkritumus ne uz ielas, ne dabā. Nevietā izmesti un nepareizi apsaimniekoti atkritumi var nodarīt būtisku un neatgriezenisku kaitējumu dzīvajai dabai. Ja tuvumā nav nevienas atkritumiem paredzētas tvertnes, aiznes tos līdz mājai, kur vari tos arī sašķirot.

Šķiro atkritumus. Šķirojot atkritumus, tu taupi dabas resursus un līdz ar to mazini piesārņojumu. Sašķirotos un otrreizējai pārstrādei nodotos atkritumus var izmantot atkārtoti par izejvielu jaunu produktu izgatavošanai. Tie piedzīvos jaunu mūžu, mazinot cilvēka ietekmi uz planētas ekosistēmām.

Pastāsti citiem, ka:

legādājoties Ziemassvētku eglīti, kas iestādīta podiņā, izglābsi citu eglīti no nociršanas, turklāt, vēlāk pārstādot to dārzā vai mežā, varēsi priecāties par kociņu daudzus gadus.

Dedzinot atkritumus, rodas bīstams kaitējums videi. Sadedzinot atkritumus nepiemērotos apstākļos (ugunskurā, mājas kurtuvē), rodas cilvēka veselībai un apkārtējai videi kaitīgi izmeši: putekļi, smagie metāli, dioksīni, skābo lietu veidojošas gāzes, kā arī klimata pārmaiņas veicinošas gāzes, galvenokārt CO₂.

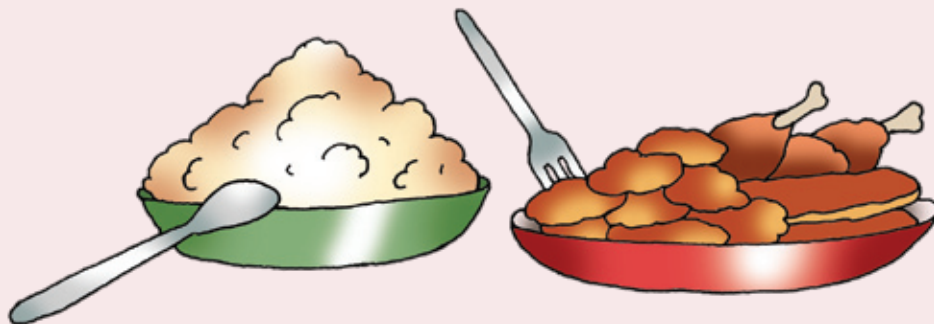

Izsmeļošu informāciju par atkritumu šķirošanu un pārstrādi var izlasīt vortālā

www.atkritumi.lv

PĀRTIKA

14% siltumnīcefektu izraisošo gāzu izmešu kopējā apjoma rada viss, kas saistīts ar pārtiku, proti, tas, kā tā tiek audzēta, apstrādāta, izplatīta un patērēta. Vēl 18% izmešu rodas mežu izciršanas dēļ, kas lielā mērā notiek tāpēc, lai atbrīvotu zemi lauksaimnieciskai ražošanai. Izturies atbildīgi pret pārtiku!

Tu vari:

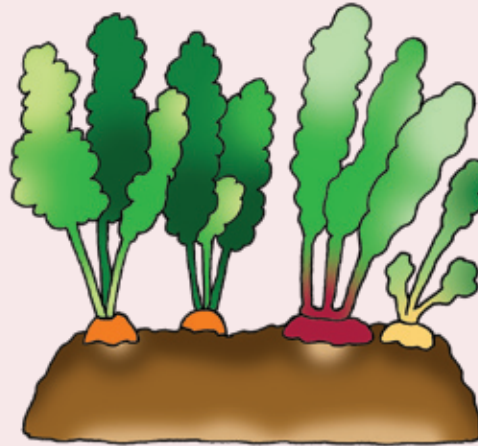
Neiznieko ēdienu. Iegādājies un uz šķīvja liec tikai tik daudz pārtikas, cik patiešām apēdīsi. Atrodi iespēju lietderīgi izlietot pārpalikumus. Tā tu samazināsi atkritumu apjomu, kā arī novērsīsi emisijas, ko rada papildu pārtikas ražošana.

Ievēro mērenību, ēdot gaļu. Lai saražotu 1 kg gaļas, kā blakus produkts tiek saražoti 5 kg CO₂. Šis ir vidējais rezultāts, kas iegūts, aprēķinā iekļaujot gan liellopu, gan cūku, gan putnu gaļu, gan dažādus gaļas izstrādājumus.

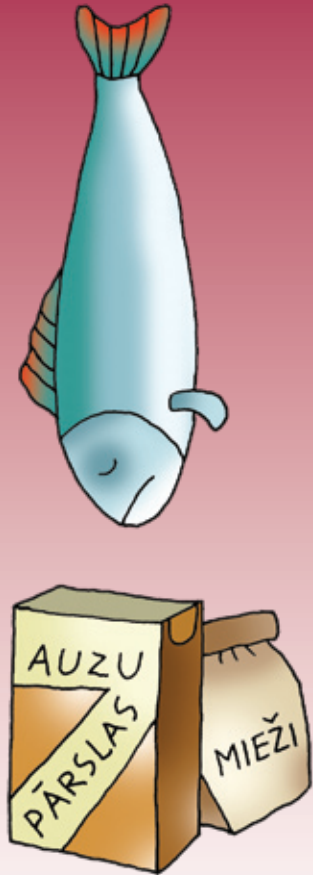

Pastāsti citiem, ka:

Uzturā, cik iespējams, jālieto vietējā pārtika atbilstoši sezonai. Tas ir draudzīgi ne tikai cilvēka veselībai, bet arī videi, jo mākslīgās ekosistēmās vai siltumnīcās audzētiem produktiem nepieciešams milzīgs enerģijas daudzums temperatūras uzturēšanai. Savukārt preču pārvadāšana ar lidmašīnu no vienas pasaules malas uz otru rada 1700 reižu lielāku CO₂ emisiju apjomu nekā to pārvadāšana kravas mašīnā 50 km attālumā.

Augļu un dārzeņu izaudzēšana un pagatavošana patērē mazāk enerģijas nekā gaļas un zivju produkcija. Piemēram, lai iegūtu vienu kaloriju no zivīm, tiek patērēts 50 reižu vairāk enerģijas, nekā iegūstot to no kartupeļiem, un 60 reižu vairāk, nekā iegūstot to no auzām, ar noteikumu, ka tās nav vestas pāri visai pasaulei.

TRANSPORTS

Būtiskākā ietekme uz vidi transporta jomā ir transporta līdzekļu radītais gaisa piesārņojums, jo to izmeši satur virkni kaitīgu vielu. Transporta sektors ir atbildīgs par aptuveni pusi no kopējām slāpekļa oksīda (N_2O) emisijām, ceturto daļu no visa oglekļa dioksīda (CO_2) izmešu daudzuma utt. Transporta līdzekļu dzinēju izplūdes gāzu izraisītais gaisa piesārņojums izraisa elpošanas orgānu slimības, izraisa globālo sasilšanu, piedalās smoga un skābā lietūs veidošanā.

0

0,12 kg/km

0,19 kg/km

0,28 kg/km

Tu vari:

Ej ar kājām. Tādējādi tu ne tikai neradīsi CO_2 izmešus, bet arī kļūsi veselāks un stiprāks. Ievēro ceļu satiksmes noteikumus!

Brauc ar velosipēdu, ja ir tāda iespēja. Velosipēds nerada piesārņojumu un siltumnīcefekta gāzes, tāpēc braukšana ar velosipēdu ir vidi vismazāk piesārņojošais pārvietošanās veids.

Pastāsti citiem, ka:

Dažādi transporta veidi rada atšķirīgu CO₂ izmešu daudzumu. Autotransports ir populārākais, bet netīrākais transporta veids, rēķinot, cik daudz izmešu rodas uz vienu cilvēku veiktā kilometra laikā.

Autobusi un lidmašīnas patērē vairāk degvielas nekā automobiļi, taču tie vienā reizē pārvadā vairāk pasažieru.

CO₂ izmešu daudzums vienam cilvēkam uz kilometru

Automobilis	0,28 kg/km
Sabiedriskais transports	0,19 kg/km
Lidmašīna	0,12 kg/km
Velosipēds vai iešana kājām	0,00 kg/km

Lai saudzētu planētu, var **izmēģināt kādu no alternatīvām**, piemēram, braukšanu ar velosipēdu, iešanu kājām, automašīnas izmantošanu vairākiem cilvēkiem kopā, sabiedrisko transportu, veikt darbu mājās, izmantojot internetu un telefonu. Uz katru automašīnas dzinējā sadedzinātās degvielas litru vidēji tiek radīti vairāk nekā 2,5 kg CO₂.

Jāceļo atbildīgi. Lidošana ir pasaulē visstraujāk augošais CO₂ emisiju avots. Lidot ir vērts tikai attālumos, kas lielāki par 700 km. Pārējos gadījumos, ja vien iespējams, vēlams izvēlēties vilcienu vai autobusu. Piemēram, lidojumā pāri Atlantijas okeānam radīto CO₂ emisiju apjomi ir līdzvērtīgi tiem, ko vidusmēra cilvēks rada gada laikā, apmierinot visas savas vajadzības, tostarp izmantojot apgaismojumu, apkuri un braucot ar automašīnu.

90 km/h

AUTO

Pie 26% no mājsaimniecību radītās ietekmes uz klimatu un 10% no kopējā CO₂ emisiju apjoma Eiropā vainojams autotransports.

Tu vari:

Nomazgā automašīnu pats. Automazgātavas patērē daudz elektrības un ūdens. Mazgā mašīnu ar rokām vai ar dārza laistīšanai paredzēto šļūteni.

Pastāsti citiem, ka:

Pērkot jaunu auto, ieteicams izvēlēties modeli, kas degvielu tērē ekonomiski. Tiek prognozēts, ka nākamajos 30 gados automobiļu skaits pasaulē pieaugs divkārt, tāpēc jau tagad jādomā, kā samazināt to ietekmi uz vidi.

Ekobraukšana ir pasaules praksē pārbaudīts braukšanas paņēmieni komplekss, kas ļauj ietaupīt degvielu un saudzēt vidi. Ieguvums ir degvielas ietaupījums līdz pat 15%, līdz 25% samazināta iespēja iekļūt satiksmes negadījumos un krietni mazāks gaisa piesārņojums.

Pēc iespējas mazāk jābrauc ar auto. Sevišķi jācensas izvairīties no īsiem braucieniem.

Kamēr motors vēl nav iesilis, degvielas patēriņš un CO₂ emisija ir nesamērojami augstāki. Pētījumi rāda, ka no katriem diviem auto braucieniem pa pilsētu viens ir īsāks par trīs kilometriem. Tas ir attālumš, kuru viegli var veikt ar velosipēdu vai kājām. Turklāt tas ir arī daudz veselīgāk, nekā sēdēt automašīnā.

Lēnāk brauksi, tālāk tiks. Braucot ātrāk par 120 km stundā, degvielas patēriņš ir par 30% lielāks, nekā braucot ar ātrumu 90 km stundā. Tā uz 100 km var ietaupīt pat divus līdz trīs litrus un nopirkt, piemēram, ko garšīgu.

Gaisa kondicionēšana automobilī palielina degvielas patēriņu un CO₂ emisiju.

Ja automašīnā kļūst pārāk karsti, dažas minūtes var braukt ar atvērtiem logiem, kārtīgi atvēsināt mašīnu un tikai tad ieslēgt gaisa kondicionētāju. Tas ietaupīs degvielu sākotnējās temperatūras pazemināšanai.

Jāizvairās pārslogot auto un vadāt līdz lielas mantas ne tikai bagāžas nodalījumā.

Arī jumta bagāžnieks un pat atvērti logi rada papildu gaisa pretestību, un tas palielina degvielas patēriņu par 20% un pat vairāk, it īpaši, ja braukšanas ātrums ir virs 70 km/h.

Dalīties ar vietu transporta līdzeklī ir zaļi.

Paņemot līdzbraucējus, piemēram, kaimiņus, kas būtu devušies ceļā ar atsevišķu automobili, tiek nodrošināts, ka uz ceļa ir par vienu automašīnu mazāk.

SKAIDROJOŠĀ VĀRDNĪCA

Atjaunojamā enerģija – enerģija, kuru iegūst no atjaunojamiem un neizsmeļamiem dabas resursiem. Galvenie atjaunojamās enerģijas avoti ir: Saule, vējš, ūdens (hidroelektrostacijas), biomasas (malka, kūdra, biodeģviela), Zemes dziļu dabiskais siltums (zemes siltumsūknis).

Atkritumu poligons – speciāli ierīkota un aprīkota atkritumu noglabāšanas vieta, kas atbilst vides aizsardzības normatīvajos aktos noteiktajām prasībām.

Atmosfēra – ap Zemi esošais gāzu apvalks, ko Zemes tuvumā notur gravitācijas spēks. Zemes virsmas tuvumā atmosfēra sastāv no skābekļa (21%), slāpekļa (78%) un citām gāzēm. Zemes atmosfēras biezums ir aptuveni 10 000 km.

Biomasa – organiskas izcelsmes resurss, kura enerģija ķīmiskās pārveides rezultātā tiek pārvērsta siltuma, mehāniskajā un elektriskajā enerģijā. Latvijā izplatītākā biomasas ir koksnes pārstrādes produkti (malka, koka šķelda, kokskaidu granulas), kā arī enerģētisko lauksaimniecības produktu (labība un salmi) granulas.

Ekosistēma – dzīvu organismu kopa un to eksistences vide, kas, pastāvot cēloņsakarību un mijiedarbību saitēm, veido vienotu veselumu.

Emisija – process, kurā no ražošanas iekārtām, transporta vai dabisku procesu rezultātā atmosfērā izplūst kādas vielas. Mūsdienās visnopietnākās ekoloģiskās problēmas rada CO₂ emisijas no transportlīdzekļu dzinējiem vai dedzinot fosilo kurināmo.

Fosilais kurināmais – kurināmais, ko iegūst no Zemes dziļēm: akmeņogles, nafta, dabasgāze; radies no seno augu un dzīvnieku atliekām.

Glečers – šļūdonis, kalnu ledājs.

Globālā sasilšana – pakāpenisks Zemes atmosfēras vidējās temperatūras pieaugums, kas izraisa klimata un citas ar to saistītas pārmaiņas.

Klimata pārmaiņas – pārmaiņas pasaules klimata un laikapstākļu režīmā, ko izraisījusi ilgstoša globālā sasilšana.

Klimats – noteiktai vietai vai teritorijai raksturīgs ilggadējs laikapstākļu režīms. Klimatu raksturo šādi meteoroloģiskie elementi: atmosfēras spiediens, vēja ātrums un virziens, gaisa temperatūra, mitrums, nokrišņi u.c.

Kompostēšana – bioloģiski sadalošos atkritumu apsaimniekošanas veids. Īpašā novietnē novietotu pārtikas atkritumu un citu organisku materiālu sadalīšanās baktēriju ietekmē un pārveidošanās organiskā mēslojumā.

Ledājs – šļūdonis; dabiska ledus masa, kas veidojusies, ilgstoši uzkrājoties un sablīvējoties sniegam, un kas lēni pārvietojas pa Zemes virsmu.

Ledus laikmets – periods Zemes vēsturē ar ievērojami zemāku vidējo gaisa temperatūru un plašu ledāju segu ziemeļu un dienvidu puslodēs.

Metāns (CH_4) – vienkāršākais ogļūdeņradis, dabasgāzes galvenā sastāvdaļa. Normālos apstākļos metāns ir bezkrāsaina, degoša gāze, bez smakas. Metāns veidojas, dabā sadaloties augu un dzīvnieku paliekām bez gaisa piekļuves, kā arī dažādos dzīvības procesos. Metānu (dabasgāzes sastāvā) plaši lieto kā kurināmo.

Oglekļa dioksīds (CO_2 , ogļskābā gāze) – smaga, bezkrāsaina gāze ar neredzamu smaržu un garšu. Tā veidojas visu oglekli saturošo vielu degšanas procesos, pūšanas un dzīvo organismu dzīvības procesos. Nelielos daudzumos (aptuveni 0,04%) ir sastopams Zemes atmosfērā. Palielināta oglekļa dioksīda koncentrācija izraisa siltumnīcas efektu.

Otrreizēja izmantošana – izmantotu, nevajadzīgu lietu un materiālu savākšana un pārstrāde, lai taupītu dabas resursus, enerģiju un samazinātu atkritumu apjomu.

Rūpniecība – svarīgākā tautas saimniecības nozare. Izšķir ieguves rūpniecību (izejvielu un kurināmā ieguve) un apstrādes rūpniecību (pārstrādā izejvielas ražošanas līdzekļos un patēriņa priekšmetos).

Saules enerģija – enerģija, ko Saule izstaro gaismas un siltuma veidā. Viens no atjaunojamās enerģijas avotiem. Elektrības ražošanai izmanto Saules radiāciju.

Siltumnīcas efekta gāzes (SEG) – gāzes, kas aiztur Saules radiācijas radīto siltumu Zemes atmosfērā, neļaujot tam izplatīties atpakaļ Visumā. Tā rezultātā temperatūra uz Zemes paaugstinās, izraisot siltumnīcas efektu. 99% no šīm gāzēm ir oglekļa dioksīds (CO_2).

Siltumnīcefekts – process, kad atmosfēras gāzes absorbē daļu no Saules radiācijas, kas nonāk uz Zemes virsmas, bet daļu atstaro atpakaļ atmosfērā. Absorbētā radiācija sasilina Zemes virsmu, kas savukārt sasilina atmosfēru.

Slāpekļa oksīdi – gāzes, kas izplūst no transporta līdzekļu dzinējiem. Izraisa globālo sasilšanu, piedalās smoga un skābā lietus veidošanā.

Vēja enerģija – atjaunojamā energoresursa veids, kad elektrības ražošanai izmanto vēja spēku.

Vide – telpa ar apstākļu kopumu, kas atrodas mijiedarbībā ar šajā telpā esošo dzīvo sistēmu, ietekmējot tās dzīvības procesus. Šī ietekme, ko rada gan abiotiskie (t.i., nedzīvie, piemēram, temperatūra, mitruma režīms u.c.), gan biotiskie (t.i., dzīvie, piemēram, pārtikā izmantojamie augi un dzīvnieki, slimības izraisošie parazīti u.c.) dabas elementi, var būt gan organismam labvēlīga, gan nelabvēlīga.

Videi draudzīgs – apzīmējums, ar ko raksturo izejvielas, tehnoloģijas, izstrādājumus, pakalpojumus un dzīvesveidu, kam raksturīga saudzīga attieksme pret vidi un visu dzīvo dabu, atceroties arī par nākamo paaudžu vajadzībām.

Viļņu enerģija – atjaunojamā energoresursa veids, kad elektrības ražošanai izmanto viļņu spēku.

SĀC DOMĀT UN RĪKOJIES!

Viss šai pasaulē ir savstarpēji saistīts, un katrai rīcībai ir noteiktas sekas. Tas, ko mēs katrs darām vai tikai darīsim, lai mazinātu klimata pārmaiņas, ietekmēs visas planētas nākotni. Mēs šeit, Latvijā, esam patiesi bagāti, jo mums vēl ir brīvi pieejams tik daudz kā nenovērtējama: tīrs ūdens un gaiss, auglīga, skaista zeme, zaļi meži...
Un galu galā mums vēl ir visi četri gadalaiki.

Klimata pārmaiņas nevarēs apturēt uzreiz, bet, jo drīzāk mēs tās apzināsimies un sāksim aktīvi rīkoties gan pašu spēkiem, gan starptautiski sadarbojoties, jo labāk mums izdosies mainīt savu nākotni, ērti un droši dzīvot un aizsargāt mūsu kopējās planētas skaistumu un daudzveidību.

Šajā izdevumā noteikti atradīsi kādu padomu un ierosinājumu, kas arī tev ir pa spēkam. Neesi pasīvs un rīkojies – iestādi kaut vai koku un reizi pa reizei to apciemo! Pieci koki dzīves laikā absorbē aptuveni tonnu CO₂.
Viss ir tavās rokās! Tu vari rīkoties jau tagad, lai pasargātu savu un visas Zemes nākotni.

Papildu informācijas avoti par klimata pārmaiņām:

http://www.varam.gov.lv/lat/darbibas_veidi/Klimata_parmainas

http://ec.europa.eu/clima/sites/campaign/index_lv.htm

<http://www.eea.europa.eu/lv/themes/climate>

<http://www.worldwildlife.org/climate>

<http://www.videsvestis.lv>

<http://www.lzj.lv>